

Minder fra barndomsår i Thisted

af Helge Hjortdal

I artiklen beskriver forfatteren sin barndom i Thisted fra slutningen af 1920'erne til begyndelsen af 1940'erne. Læserne får et indtryk af såvel Østre Skole som den gamle Realskole på Plantagevej. Også mulighederne for sport og idræt i byen beskrives, og forfatteren omtaler tillige forholdene i de første besættelsesår, hvor netop sport og idræt fik stor betydning for byens børn og unge, hvis udfoldelsesmuligheder i andre henseender var begrænset af de særlige forhold i disse år. Artiklen rundes af med et afsnit om øgenavne, der kunne ramme både høj og lav, og hvoraf mange huskes den dag i dag.

Erindringer om min barndom i Thisted, hvor jeg blev født i 1927, går tilbage til årene på Mirabellevej 1 – det gule hus med de grønmalede vinduesrammer, der lå på hjørnet til Kronborgvej og herfra genbo til Mellemmølle. Vor familie – min far og mor, min bror og søster – trivedes alle i de dejlige omgivelser. En stille fredelig vej, hvor der kørte få biler, og hvor man stort set kendte dem, der kørte i dem. Der var ingen fartproblemer dengang, kan jeg regne ud: Jeg hørte en gang fiskemanden, der kom i sin bil hver tirsdag formiddag, sige til min mor, at en af deres fælles bekendte havde han set komme flyvende i sin bil udad Hanstholmvej med 60 kilometer i timen!

Familierne på vejen boede i deres beskedne huse med haver, der blev dyrket til nytte og til pryd. Det var solide, jævne folk, de var venlige og ordentlige, passede deres arbejde og havde deres særpræg, som gjorde det festligt og underholdende at se og høre dem »optræde«.

Vor genbo på Mirabellevej var en lille »rund« skrædder med guldrandede briller og hvid »manke«. Hans kone var tysker, som radbrækkede det danske sprog på de mest pudserløjrlige måder. Hun kom ofte over vejen på visit hos min mor – som regel når for-

middagskaffen kunne forventes klar! Der var ikke tale om genbesøg, men min mor havde utroligt mange morsomme oplevelser, når »fru Tysker« berettede om sine problemer og oplevelser i hverdagen i Thy – set med »stortyske« øjne.

Mellemmølle

Vor genbo fra Kronborgvej-siden var Mellemmøllen – en høj, flot majestæt med vidt udsyn og rankhed. Den havde fire lange, kraf-

Vue over Thisted med Mellemmølle i baggrunden.

tige vinger og hat på toppen med de små krøjevinger, som snurrede rundt, når vinden skiftede retning. Møllen var flittig og driftig – vestenvinden er en god, stabil partner for møller i Thy. De flotte brungrønne spåner, der beklædte møllen fra top til tå – og hele vejen rundt om »maven« – var en fryd for øjet.

Vi kunne fra vore vinduer følge de mange hestevogne, som kom rullende fra omegnens gårde og husmandsbrug med fyldte kornsække, der blev »vippet« over på en tohjulet sækkevogn, én ad gangen, og kørt ind gennem en lille dør til møllens dystre indre, hvor de ankomne sække blev placeret i række og rækkefølge, nøje afgrænset fra andre »leverancer«. Efter nogle blæsende dage med møllevingerne på »rundtur« kom melsække og sække med klid ud af »hullet« igen, blev læs-

Forfatterens mor (til højre) med sine tre børn og gæster i haven på Mirabellevej i 1936.

set på de ventende hestevogne og kørt af sted. Bonden fik mel til brød, og grise og andre dyr på gården fik klid til grutting – ja, og mølleren fik lidt penge i lommerne.

Min bror og jeg var så heldige, at vi – vel som genboer – fik lov til at komme ind og opleve den mærkelige, lidt mystiske verden, som en mølles indre kan siges at være for børn: Halvmørkt derinde og rumlende lyde på flere etager, når møllen arbejdede, den støvede duft af mel, sindrige konstruktioner, arbejdsopgaver gennem flere stokværk, maskiner, apparater og indretninger med hver sin funktion til fri beskuelse, trappeforløb fra etage til etage og fra én funktion til en anden. Og alle de pragtfulde, blanke, pudsede og slidte trækonstruktioner: Stolper, bjælker, stænger, brædder og luger – ja, og remme, der forbinder de forskellige hjul og maskiner. Mølleren selv var en alsidig håndværker – nærmest alvidende.

Det var en sorg for os, da de lange vinger og den flotte hat blev »ofret« og erstattet af nogle små hurtigløbervinger på et jernstativ deroppe, hvor tidligere den flotte hat havde prydet dette skønne bygningsværk. »A er bleven for gammel« sagde mølleren som forklaring på forandringen.

Børnelege omkring Mirabellevej

Vi havde mange legekammerater fra hele kvarteret omkring Mirabellevej. Vi lavede drager af forskellige »bonitet«, spillede kugler med stivfrosne fingre og kolde fødder hvert år i marts måned. Det var en ufravigelig tradition, at et hul blev lavet på en plads eller sti uden sten og andre ujævnheder – og så rullede gule, røde og blå lerkugler af sted fra 5-6 spillere, som kæmpede om at ligge tættest ved hullet og som belønning herfor var den første

til at »høste« de mange kugler, der lå bedst placeret.

»Røvere og soldater« huserede i kvarteret næsten hele året. Vi sendte drager til vejrs efter store anstrengelser med at producere dem! Vi sov i telte – syet af sække fra Dampmøllen – på skift i hinandens haver, hvorfra vi ofte – også på skift! – løb af sted og søgte tilbage til de hjemlige senge. – Vi legede gartner hos hinanden og udførte »gratis havearbejde« med beplantning af bede, som forældrene så havde besvær med – først at vise hensyn og respekt, senere ved at sløjfe igen.

Vi spillede fodbold med en tennisbold på Mirabellevej, hvor vi må have hentet bolden inde i fru Mortensens smukke forhave i hundredvis af gange. Aldrig har hun skældt os ud, men nøjedes med et suk og et livsudslukt blik imod os, hvilket var meget værre end en regulær »balle«.

Det var festlige og fredelige barneår i et miljø, der var varmt og kærligt. Alle mødre var hjemme, ingen havde arbejde på et kontor eller i en butik. Vi lærte at omgås hinan-

den i leg og at tage hensyn til de andres meninger. Vi kunne nu også godt tage en »tørn«, når det var det mest nærliggende.

Østre Skole

Den afgørende begivenhed i et barns tilværelse er nok, at skolegangen begynder. For mit vedkommende var det den 1. april 1934, og det var i Østre Skole på Munkevej.

Min skolevej var kort og uden problemer. Jeg gik ned ad Kronborgvej, forbi frøken Kabbells have med en hytte og i sæsonen mange smukke blomster. Hun kom forår og efterår i sin have bogstaveligt talt hver eftermiddag, når vejret da ikke var helt umuligt. Hun kom gående med korte skridt og med en kaffekande og en brødpose i hånden. Hun var altid venlig og smilende, og hun blev nogle år senere min brors klasselærer, hvad både han og hun var meget tilfredse med.

Jeg gik videre ad Kronborgvej og kiggede ind i den store skolehave, hvor jeg tror op

Østre Skole på Munkevej.

4.D. på Østre Skole i 1937. Forfatteren står som nr. 2 fra højre i midterste række.

imod 100 skolebørn fra »brostenskvarternerne« kunne få tildelt et bed på vel 2x1,5 meter, som de efter skoletid tilsåede, vedligeholdt og hentede blomster og grøntsager fra i sommerens løb. Det hele skete under kyndig ledelse af et par lærere, som brugte megen tid og pædagogisk indsats til gavn og glæde for de små »gartnerlærlinge«. En konkurrence om de flotteste blomster, det største græskar og den højeste solsikke var årets begivenhed for deltagerne.

Min skolevej til Østre Skole førte mig forbi et hus, der lå på hjørnet ned til Munkevej. I det hvide hus var der – vel af myndighederne – anbragt en mand, der lå i et værelse med et hvidt lagen for vinduet, og hvorfra vi ofte hørte råb og skrig og banken i gulvet med en stok. Vi syntes, det var synd for ham – og jeg var lidt bange!

Skoledagen i Østre Skole startede med, at alle børn fra de 15-20 klasser tog opstilling klassevis i skolegården, når klokken ringede. Det var et ganske bestemt sted og det samme mønster hver dag. Hver klasse gik for sig og

fulgte efter hinanden, de yngste klasser først, ind i bygningen og tog opstilling på den lange brede gang på 1. sal. Man tog opstilling klassevis med de yngste forrest og nærmest »centrum«, som var det sted, hvor skoleinspektør P. L. Hald og viceinspektør Antonsen havde deres »faste plads« som de to ledende personer. Antonsen med sin violin, P.L. Hald med en salmebog og et stykke papir, indeholdende oplysninger til lærere og elever, der forudsattes at være til stede alle. Det var faktisk et festligt arrangement, som jeg tror alle satte pris på. Der blev sunget af hjertens lyst. Antonsen strøg fiolen, og Hald gav nogle stilfærdige, men nyttige oplysninger til lærere og elever.

Herefter gik vi til vore klasselokaler, og læreren, som skulle have os i den første time, sørgede for, at alle hans elever stod ved siden af deres bæk med foldede hænder, hvorefter Fadervor blev bedt af alle – med lærerens stemme som den dominerende. Det var helt normalt og naturligt for os – og så begyndte altså dagens skoleskema.

Vi havde den festlige og morsomme lærer Søren Christian Madsen i flere fag i 1. klasse, Men han blev »byttet« bort med H. A. Riis-Olesen, som ikke havde fundet sig til rette på realskolen. Frøken Steensig med det røde hår og de stelløse briller lærte os regning. Gymnastik tog den herlige Poul Bunk sig af – sportsmand af den rette støbning. Han var en prægtig lærer og personlighed, som jeg havde stor glæde og et fint udbytte af at opleve som træner og leder i en årrække – også efter min afrejse fra Thisted. Han var en pryd for sporten, højt respekteret som leder på stadion og i sin skole.

I klassen på Østre Skole lagde jeg mærke til de store forskelle, der var mellem os elever – både m.h.t. tøj, kunnen og opførsel. Der var i klassen store aldersforskelle, som især skyldtes, at nogle af eleverne allerede efter 1. skoleår måtte »gå om« og tage endnu et år i samme klassetrin. Jeg husker et brødrepar, hvoraf den ene, da vi var i 4. klasse, havde haft 6 års skolegang, nemlig 2 år i hver af de 3 første klasser, medens storebroderen var et år længere fremme, idet han allerede havde haft et år i 4. klasse og nu var på 7. skoleår. Han gik ud af skolen og var færdig med det livsafsnit samtidig med, at jeg og to andre fra klassen fortsatte skoletiden i Realskolen. Det var noget, jeg virkelig lagde mærke til og fandt så uretfærdigt. Jeg havde nogle gode samtaler med min mor derhjemme om disse og andre uretfærdigheder i livet.

Men skoletiden på Østre Skole var for mig en dejlig tid med gode kammerater, som jeg var sammen med både i skoletiden og udenfor. Vi svømmede både i »badehuset« fra den store mole ved havnen, hvor der var dybt vand og mange bølger – men også i Dragsbæk og på »Strøget« øst for byen. I det hele taget har fjorden betydet meget for mig i mine år i Thisted – og den dag i dag står Limfjorden i et særligt skær i min erindring –

også når jeg i hverdagen bevæger mig rundt i hovedstadsområdet.

Realskolen

Efter Østre Skole var Realskolen stedet, hvor man kunne hente kundskaber, som kunne være til nytte i det liv, der altid ligger forude som det spændende og uvisse. Vi var kun tre, som gik over til »realen«, som Niels Hausgaard synger om! Det var Sven Th. Christensen og Jørgen Bornerup – og vi holdt sammen – så forskellige vi end var og vedblev at være – og havde gode oplevelser, som vi senere har kunnet dvæle ved. På realskolen mødte vi klassekammerater, der kom fra Vestre Skole, Thingstrup, Skinnerup, Nors og Vang. Den blandede klasse var god og velfungerende, og vi havde gode lærere, der skaffede os kundskaber i de forskellige fag – hver på sin vis, med sit gemyt og sit »vidensniveau«. Vi følte, at vi lærte noget, og at alle skulle »med på holdet«. Vi havde en god tone og stemning i klassen. Vi var ikke »dydsmønstre«, men lavede da løjer og numre med både lærere og indbyrdes. Sådan skal det vist være i en velfungerende skoleverden.

Jeg fik leveret »frisk fra fad« en sidekammerat i klassen. Han kom fra Hjørring, og hans far havde etableret sig som næse-, øre- og halsspecialist i Thisted. Hans Bertelsen blev en god kammerat og ven – og selv nu mere end 60 år senere finder vi hinanden, besøger hinanden og holder kontakten og dermed liv i vore år sammen i Thisted.

En cykeltur gennem Thisted

»Hvordan så Thisted ud i dine drengear?«, »hvad husker du især fra den tid, når man skal have et billede af byen?«. Sådanne spørgs-

Realskolen på Plantagevej.

mål får jeg ofte. Jeg synes, at jeg kan bidrage lidt ved at fortælle lidt om, hvordan min skolevej så ud. Det har jeg berørt lidt, da jeg gik på Østre Skole. Men nu Realskolen. Jeg cyklede altid i skole fra Mirabellevej – jeg skulle jo nå hjem til middagsmaden i pausen fra kl. 11.50 til kl. 13.10. Det var den galvaniserede spisepause: Ikke mindre, ikke mere.

Min rute på cyklen var ned ad Kronborgvej, forbi Østre Skoles bagside og det efterfølgende ægpakkeri lige før svinget ind i Korsgade, hvis små hyggelige huse med det smalle fortov lå i en smuk række, lige før vi kom til Spangbergs kafferisteri. Der var en skøn duft af kaffe, når man blot skulle passere. Ellers var det måske lidt rigeligt hver dag at skulle indsnuse kaffeduft fra morgen til aften! Bachs store maskinværksted vendte ryggen til på hjørnet til Østergade – og her så man også Årslevs Træhandel, hvor den dygtige og venlige Årslev altid var i gang med arbejdet tidligt om morgenen. Hans forretning var fyldt med kvalitet i trævarer, både nyttige brugsting og dejlige legesager – og da i høj grad

rigtige træsko, der var solide og pæne. Jeg havde den store glæde at lære hans søn Kaj at kende som en usædvanlig god og dygtig kammerat, som jeg boede sammen med i det første år, jeg var på kostskole i Birkerød.

I Østergade passerede jeg Søstrene Jensen og Undéns Fabrik – begge havde vanskelige salgsvilkår under den tyske besættelse. Urmager Sørensens smukke gamle hus – der stadig står med alderens skønhed i husrækken – lå før Pasteur, som var en voksende virksomhed med gode mejerivarer. På den anden side af Østergade lå det store hus, hvor revisor Brandt havde plads til sin revisionsforretning og sin store børneflokk. Det var for resten en usædvanlig festlig familie, hvor de mange børn fik lov til at udfolde sig og bruge fantasi og initiativ i vid udstrækning. Resultatet er da også blevet en flok pragtfulde individualister, som har fundet gode og morsomme måder at leve livet på.

På hjørnet af Østergade og Nytorv lå Hvass' store møbelforretning, og overfor på højre side af Østergade lå kiosken, som i min

tid blev ledet af P. C. Christiansen, en utraditionel og fantasifuld mand, som ydede service, uanset hvad man havde brug for, uanset lukketider og uden persons anseelse. Som en særlig service for fodboldinteresserede kunne han på underfundig og humoristisk vis gennem »en udsendt medarbejder« melde fodboldresultater efter 1. halvleg og efter kampenes afslutning, når TIK's mellemrækkehold spillede på udebane. De skilte og tal, han opererede med, skabte tvivl og spænding i utrolig grad, når han efter telefonsamtaler med den »udsendte medarbejder« skrev resultaterne på store hjemmelavede skilte om søndagen!

Ved siden af kiosken kom konditoriet, som familien Olsen i en årrække lavede til en af byens virkelige fristelser. Ved siden heraf kom Otto Jensens isenkramforretning med alt til værktøjskasser og køkkenskuffer. Gennem

den smalle gyde mellem Grand Hotel og Bjerre Christensen kom jeg til den sidste fase af turen til Realskolen. Poul Jensens dystre ligkistemagasin blev fulgt af Slikmutterts lille hjørnebutik – og så var man fremme ved målet: Skolen lå – med frøken Jensens blomsterbutik som udsmykning af skolens gavl – som vor efeubevoksede lærested i 5 år.

Gode år på Realskolen

Det var gode læreår på Realskolen. Vi havde dygtige og engagerede lærere og blev motive-ret til at få erhvervet gode kundskaber. Jeg tror, det har spillet en rolle for vor iver og interesse for at dygtiggøre os, at vi fra 1939 levede i krigens skygge og fra 1940 havde krigens umiddelbar nærhed. Vort land var besat af fremmede tropper, og levevilkårene blev

Lærer A. C. Frederiksen med realklassen i skoleåret 1942-43.

tilpasset den nye situation. Der var rationeringer og vanskeligheder med at fremskaffe forskellige vigtige produkter, der var mørklægning, udgangsforbud, luftalarmer og ubehagelige situationer på gader, i restauranter, på sportspladser og i det hele taget var trygheden borte. Vi følte, at vi havde fået pålagt et farligt ansvar – også for fremtiden.

De elever, der kom fra oplandet, havde ofte vanskeligheder med at nå frem. Rutebiler blev aflyst – måske endda nedlagt – togene kørte efter bedste evne for at holde køreplanerne, som blev mere og mere indskrænkede. De skoleelever fra omegnskommunerne, der var henvist til at cykle til skolen, kæmpede med punkteringer og revnede dæk, nedslidte nav og kæder. Min klassekammerat og gode ven Niels Hove cyklede hver dag året rundt fra Vang om morgenen og tilbage om eftermiddagen. Han måtte ganske ofte om vinteren trække sin punkterede cykel gennem sne-driver og i streng frost tidligt om morgenen i et forsøg på at nå frem til skolen. Og hvordan kunne han få repareret dæk og slanger?

Skolen var et rart og trygt sted. Vi fik lov til at fungere og passe os selv – og vi havde ingen nazister eller tyskenlige på skolen – og lærerne prøvede at forklare os fordelene ved at kunne »køre videre« på normal måde.

Vi havde gode lærere, dygtige og engagerede, men selvfølgelig meget forskellige. Vi havde i vor klasse især glæde og udbytte af timerne med vor klasselærer gennem alle årene, A. C. Frederiksen, som var en personlighed, meget vidende og af stort format. Han krævede opmærksomhed og modspil og havde ikke meget til overs for dem, der ikke gad dygtiggøre sig til livet i vort samfund.

O. Frederiksen var også en god lærer for os. Han var en stilfærdig, men myndig og bestemt person, som lærte os regning, matematik, geometri og lignende »kunster« uden at docere og uden at opgive nogen!

Peter Skov var vor tysklærer – en svær post under Danmarks besættelse af tyske tropper. Men han var en meget afholdt og fremragende tysklærer, der fik os interesseret i at høre om tysk sprog og kultur – og bestemt ikke i den herskende tyske filosofi og politik! Fru Marius Jørgensen, kaldet Sulla, lærte os engelsk og lod os synge engelske sange så det gjaldede – også når tyske soldater passerede skolen ude på vejen. Vi lavede nu nok lidt mere halløj hos Sulla end hos de andre lærere!

Besættelsen

Gode år i onde tider! Ja, for livet uden for skolen var i »vor egen hånd«. Det var mærkeligt for os børn, der begyndte at blive halv-voksne, at fatte og forstå alvoren og uhyggen i alt det, der foregik, ikke alene ude i verden, men også her – tæt på – i vort eget land. Vi lyttede om aftenen til den engelske radio. Det gav os en mere direkte og stærkere fornemmelse af krigens rædsler og den barske kamp, der blev berettet om.

Og vi fik sommetider vore tvivl om, hvad der var sandt og hvad der var løgn og propaganda. Vi havde også følelserne med i hele tvivlsspørgsmålet. Vi holdt jo med de allierede og ville gerne tro, at det de fortalte os var sandt. Og vi vidste da i hvert fald, at de tyske oplysninger om hele situationen – og enkeltheder – ikke stod til troende. Men vi fik også engang imellem oplysninger gennem BBC – den engelske radio – som kunne rokke ved vor tillid og tro m.h.t. sandheden i de engelske oplysninger. Jeg husker vor store skuffelse og tvivl, da vi havde hørt det britiske kommuniké om Royal Air Force's togt til Jylland: »Natten til i går angreb Royal Air Force marinebasen i Thisted og nedkastede bomber over det militære anlæg«. Vi vidste med sik-

kerhed, at der af en engelsk bombemaskine var droppet en mindre bombe, som lavede et hul i isen på den tilfrosne fjord, mere end to kilometer fra Dragsbæk.

Men vi var børn, der var ved at blive voksne – troede vi da! Og vi levede da et liv med mange oplevelser og glæder. Vort kammeratskab var nok styrket ved, at vi havde en ekstra grund til sammenhold og samarbejde.

Sport og idræt under besættelsen

Og et af de områder, som trods krig og besættelse levede videre og trivedes, var sporten. Taget bredt og i almindelighed. Det var spejderbevægelsen, svømmesporten, atletik og vel især fodbold. Det var nok det sidste, der var mest tilslutning til. Vi var mange elever fra skolerne – og fra andre miljøer – som spillede fodbold i Thisted Idræts Klub, TIK,

der havde en ganske særlig placering i vor hverdag i disse år. Vi spillede på hold – efter alder og kvalifikationer – i begyndelsen på dyrskuepladsen ved Thingstrupvej, med to fodboldbaner, der skrånede ned mod byen mod nord/øst. TIK havde nok en vis brugsret, men ejendomsretten var vist hos landboforeningerne. Der blev nogle gange hvert år holdt dyrskuer på den store »mark«, hvor de mange udvalgte præmiedyr blev fremvist og vurderet – og hvor de mange dyr, hver på sin vis og i sit naturlige omfang lagde en »stinkende hilsen« i græsset, hvor der så dagen efter skulle spilles fodbold.

Så flyttede man til det nye stadion i Dragsbæk med bedre – men ikke flere – baner til fodboldspillet, men dog med bedre forhold til atletik. Der var stor søgning til sporten i Dragsbæk.

Og det jeg husker som noget interessant og sikkert uventet var, at vi drenge, der i sportslig henseende var ved at blive juniorer, havde

Træner Poul Bunk med TIK's juniorhold 1942-43.

fundet et sted eller et forum, hvor vi, foruden at pleje det sportslige, også havde fået et sted, hvor vi udvekslede oplysninger om alt vedrørende krig og besættelse, rationering og tyskvenlighed, om hændelser, som ikke kom i aviserne, om forretninger, der gerne ville – eller bestemt ikke ville – sælge til besættelsesmagten. Vi vidste ikke noget om den modstandsbevægelse, der var under opbygning og udvikling. Vi vidste noget om værnemagere og deslige, som vi ikke havde noget til overs for. Vi kunne – også med egne øjne – se »feltmadrasser« promenerer på gaden – på steder og tidspunkter, der gav anledning til at tænke – og fordømme det for os unge meget mærkelige fænomener.

Stadion blev i disse første besættelsesår for mange unge på flere måder et slags samlingssted. Vi spillede fodbold, javist – vi lavede også noget ved atletikken – især takket være Marius Jørgensen – men vi mødtes også foran Starch Lauritsens bod med is og andre gode sager. Den lå ved siden af klubhuset – lidt diskret og meget praktisk! Her blev mange spørgsmål rejst, mange problemer belyst, og vi fik en slags ekstra udbygget kammeratskab og et kendskab indbyrdes, som rakte videre ud. Mange af de ting, som optog os i forbindelse med hverdagslivet, og proble-

mer, som vi ikke kunne, ville eller turde rejse andre steder, kom frem til endevending og yderligere belysning. Det er mærkeligt, at vi her fandt et sted og et forum, som gav os svar på nogle spørgsmål, som vi måske havde tumlet med alene, og hvor skolen og dens lærere – og måske endda forældrene – ikke var panelet for vore problemer og vor tvivl.

Jeg kan ikke lade være med at tage en person frem, som aldrig er blevet takket eller anerkendt for sin indsats: Stadion var også »Bette Nis«. Han var et kapitel for sig. Lille af vækst, ensom, næsten døv, altid i arbejde på stadion med større ting, småting – eller ingenting, når han blot skulle rette ryggen op og se ud over den flotte grønne græsplæne, han lige havde slået, og nu skulle til at lave kridtstreger på til den forestående kamp. Han var hjælpsom, stilfærdig, beskeden, venlig, rar og tilfreds. Han var et menneske, der fyldte nogle pladser ud med sin lidt primitive, men ægte venlighed, sin hjælpsomhed og hjertelighed. Han var et omvandrende aktiv for idrætsklubben og mange mennesker, der i de dramatiske og mærkeligt oplevelsesfattige år kom på stadion på stille hverdage. – Han var ikke med i samtaler og diskussioner med os unge eller de voksne. Han gav en hjælpende hånd, når et par fodboldstøvler skulle

Thisted's gamle stadion i Dragsbæk.

repareres eller rettes til, og han kunne næsten altid finde en fodbold, som vi kunne låne udenfor træningstiden.

Fodboldbanerne blev udsat for en utrolig intens benyttelse: Voksne spillere til 3-4 seniorhold, ynglinge, juniorer og drenge i massevis skulle have træningstider. Der var et hav af kampe i de forskellige rækker – og Marius Jørgensen og hans atletikkæmpere skulle have plads til hammerkast, kuglestød, højdespring – ja, og alle de andre atletikdiscipliner! Det gik ganske godt, fordi vi vidste, at der ikke var alternative muligheder.

Hvert år var der sportsuge med optog gennem hele byen med alle slags sportsudøvere med flag og hornmusik. Fest i gaden og flotte oplevelser på stadion med stærke fodboldhold fra Aalborg og andre »storbyer« i kamp med vort eget førstehold, der var nået op til mesterrækken. Atletikken bød på 3000 m løb med Danmarks mestrene Aksel Pedersen fra Nykøbing M og Harry Siefert fra København – ja, og meget andet hver dag i en hel uge – og med 3-4000 tilskuere til de største af ugens begivenheder. Der var også et festligt telt – beskedent og ikke for sikkert i blæsevejr – med revy, hvor byens borgere kom under behandling, cirkus med hjemmelavede numre inden for klovneverdenen og jazzmusik udført af lokale topmusikere! Jo jo, der skete skam noget, der var værd at deltage i. – Ja, så var sportsugen og den sidste del af sommerferien forbi, og jeg drog af sted med DSB-tog i august 1943 og var herefter forhenværende Thisted-dreng.

Små beretninger fra datidens Thisted

Nå jeg i dag tænker tilbage til årene i Thisted ved overgangen fra fredelige forhold til verdenskrigens indtog, er der en række hændel-

ser og oplevelser, som viser glimt af den gamle tid, før verdenskrigen for alvor greb ind i alle menneskers hverdag.

En mand, der dagligt gik forbi vort hus i Nørregade (hvortil vi var flyttet i 1939), standsede en dag brat og beslutsomt. Han spurgte folk på fortovet, om de havde set ham den neger, der gik rundt omme i Storegade og på torvet. Vi skulle skynde os derom, for så kunne vi nå at se ham! Det var jo helt usædvanligt, at en fremmed farvet mand – vistnok en amerikaner – pludseligt dukkede op i Thisted! Det var en sensation, og folk strømmede til for at se ham på nærmere hold! Hvordan ser sådan en mand ud? Hvordan er han klædt? Taler han med folk? – Manden, der allerede havde set ham og altså tilskyndede os til at få den oplevelse med, sagde – som ekstra trumf – at »han er så sort i huden, at Futti godt kan gå hjem og lægge sig«. Futti var skorstensfejer Knud Brøchner Poulsen, min fodboldkammerat fra stadion. Han var selvfølgelig sort over det hele, når han var på arbejde!

Det var også en sensation, da vi – vel i 1938 – hørte en mærkelig brummen eller summende lyd oppe i luften. Vi sad i vort klasseværelse på realskolen med vinduerne på klem. Den lyd var os ikke bekendt – den havde vi aldrig hørt før. En af klassens drenge, der sad nærmest vinduet, proklamerede med høj stemme og runde opspilede øjne: »En flyvemaskine!«. Alle – med læreren forrest – løb ud i skolegården, der i løbet af få øjeblikke var en summende bikube, hvor eleverne styrtede ud af døren og for rundt i skolegården for at finde et sted, hvor de rigtigt kunne se vidunderet, den lille flyvemaskine oppe på Guds klare himmel. Det hele varede vel fem minutter, men vi så med egne øjne en flyvemaskine – og den var virkelig højt oppe i luften! Fantastisk og et samtaleemne resten af dagen på skolen – og vel også udenfor! Og næste dag

var flyvemaskinen da også omtalt i avisen: »Den fløj i østlig retning og skulle vel til flyvestationen i Aalborg«.

Vi fik også besøg af et marinefly, der landede på Limfjorden ud for svineslagteriet – vel 4-500 meter fra land. Besætningen blev sejlet i land af en af bådene i fiskerihavnen. Der var tre personer i flyet – i uniformer og med teknisk udstyr og andet tingeltangel hængende over skuldrene. Da de nåede til land, var der allerede forsamlet mange mennesker, der flokkedes om de dristige folk, som fløj rundt oppe i luften og forstod at lande på vandet! Næste dag var der et menneskemylder, der havde taget plads på molen og på kajen for at se besætningen sejle ud til flyet, gå ombord og et kvarters tid senere komme frem igen og sejle tilbage til molen. Det var storslået at stå der – lige ved siden af »kaptajnen«. Det var her min to år yngre bror blev inspireret til at sige: »Når jeg bliver stor, vil jeg være flyvestyrer!« Det blev han nu aldrig.

Jeg nævnte Futti. Han var en festlig og hjælpsom kammerat – nogle år ældre end os andre af fodboldspilletets udøvere – og en dygtig svømmer i badehuset i Dragsbæk, hvor han kom, når han var vasket ren hjemmefra! Jeg mødte ham nogle gange, når jeg i min studietid var hjemme på ferie. Han var den samme slagfærdige, lystige og hyggelige kammerat, der altid fandt ud af problemer og vanskeligheder, takket være det gode humør, han altid medbragte. Han indbød mig en eftermiddag i en sådan ferieuge, da jeg mødte ham på Nytorv, til at gå med ind på »Børsen«, den restaurant, der dengang lå i Mellemgade. »Der skal jeg ind hver dag kl. 5 for at tage noteringen og gøre mig bekendt med kurserne. Hver dag kl. 5: kursudsvingene – og hvad enten de er gået op eller ned, så fejres det med en øl – én øl – og så af sted hjem til aftensmaden kl. 6.«

Jeg husker, at thistedboerne var ret utilfredse med, at den tyske besættelsesmagt beslaglagde Simons Bakker og dér opførte en marinebase og rekreationsbygninger – foruden egentlige militære anlæg. Vi havde haft nogle glimt af sårede tyske soldater, der blev indlagt på basens hospital i Dragsbæk. Det var sørgelige glimt af unge mænd, der var lemlæstet på en eller flere måder med nogle uhyggeligt synlige skader. For dem var der sandelig forskel på Rusland og Dragsbæk!

Jeg tænkte i disse krigsår på en mærkelig oplevelse, jeg havde i august 1939 – lige før den anden verdenskrig begyndte. Det var, da jeg – sammen med min ven Hans Bertelsen havde svømmet rundt i badehuset på molen ved fiskerihavnen – så to mænd sidde på den kommunale bænk på molen. Det viste sig at være Hans' far, ørelæge Bertelsen, og en mand med mørke solbriller. Da Bertelsen opdagede, at det var Hans og mig, råbte han os an. Hans nåede ganske kort at fortælle mig, at »min fars ven er englænder og blind«. Vi hilste så på den engelske ven, der var på besøg hos Bertelsen, og han sagde til os på klart og langsomt engelsk, at vi var gode svømmere. Han havde kunnet høre vore svømmetag og rytmen og var meget tilfreds med det! Vi – i hvert fald jeg – fandt det spændende at tale med en rigtig englænder. Vi havde haft engelsk i realskolen hos Sulla et par år og var jo i høj grad begyndere. Men vi fortalte, så godt vi nu kunne, at vi havde svømmet crawl, taget et udspring fra broen og svømmet under vandet. Samtalen sluttede, og Hans og jeg gik videre. Jeg var helt benøvet over at have talt med en englænder, der tilmed var blind. Begge dele var usædvanligt. Jeg spurgte Hans, hvordan han var blevet blind – eller var han født blind? Hans fortalte meget alvorligt, at hans fars ven havde været soldat i den engelske hær under første verdenskrig. Han havde kæmpet på

vestfronten i Frankrig, hvor et tysk projektil havde ramt hans øjne, så han blev blind resten af livet. Og Hans føjede til, mens han kiggede på mig med et alvorligt ansigtsudtryk: »Og projektilet blev affyret umiddelbart efter, at våbenstilstanden var blevet proklameret!«.

De første par krigsvintre havde vi meget stærk kulde med temperaturer ned til minus 30 grader. Det gav mange problemer, men havde også den gode følge, at Limfjorden frøs til, så vi kunne løbe på skøjter og spille »ishockey«. Støvler og skøjter var ikke topklasse, støvlehæle kunne ikke repareres, skøjter var en mangelvare, og remme til at holde skøjterne på plads gik i stykker og kunne ikke fornyes eller repareres. Det var for de fleste et dårligt udstyr til skøjtesportens udøvelse, men det skulle jo gå. »Ishockey« blev spillet med »tilpassede« ting som f.eks. puck'er, fremstillet af de efterhånden mere og mere sjældne blikdåser, konservesdåser og lign., fyldt op med lidt sand og »indsvøbt« i et stykke tøj, som kunne forlænge holdbarheden. Som slagstokke til ishockey benyttede vi f.eks. gamle spadserestokke med håndtaget nedad. Også træstykker med særlig krumning eller gevækster kunne ses anvendt som slagkraft i ishockey. Vi spillede nogle drabelige kampe mod hinanden – ofte med OF som medspillende dommer. Det var festligt, men udstyret havde ikke nogen lang holdbarhed!

Vi løb lange ture på den 30 cm tykke is. Den kunne holde til, at vi løb over fjorden til Mors. Det blev muligt, da isbryderne måtte opgive at friholde en sejlrende.

Den langvarige og stærke frost gav også mulighed for undervejs at hugge små friske sild – »sildinger« – op af isen. Store stimer var døde af kulde og fik deres endeligt fastfrosne i isen. Vi kunne i løbet af en times tid hugge en spand frosne småsild op for at tage

dem med hjem til aftensmaden. De blev stegt sprøde i en pande, og hvor var de gode! En eftermiddag på isen i blæst, streng frost og til slut sprøde sildinger til aftensmad: Det var datidens paradys – og hvor faldt man dog utrolig tidligt i søvn!

En redningsaktion på isen

Selv om der altså var meget tyk is på fjorden, var der dog et sted, hvor der kunne være fare på færde. Det var ud for svineslagteriet, hvor store mængder af varmt spildevand blev lukket ud, og omkring dette udløb havde politiet sat advarselsskilte op, som faktisk forbød skøjteløb netop dér.

Men! En af vore »skøjtekolleger«, Poul Iversen, søn af byens daværende borgmester, viste ikke fornøden respekt for skiltene, hvorpå der var skrevet en advarsel om, at isen var usikker »inden for det afspærrede område« og færdsel derfor forbudt. Poul fandt nok advarslen for rigoristisk og dristede sig i hvert fald ind på det forbudte område. Han røg gennem isen – dog med hoved og hænder fri, men kunne ikke redde sig op fra hullet i isen. Hver gang han forsøgte at få kroppen med op, knækkede isen under ham, og han vendte tilbage til det våde element! Vi 7-8 drenge ovenpå isen – men i behørig afstand til Poul – kunne jo ikke gå eller skøjte hen til ham, så ville isen brække sammen af vægten. Jeg fik så den vist ret nærliggende idé, at vi tog vore halstørklæder af, og sammen med andre tilhørende kammeraters halstørklæder fik vi bundet dem sammen, så der blev en »redningsline«, der var lang nok til, at vi kunne trække Poul op af hullet og slæbe ham på maven så langt væk fra det famøse hul, at isen kunne bære og den forkomne Poul løbe hjem til Østerbakken. Jeg havde fulgt ham på den strabadserende løbetur og modtog en skyndsom

tak fra hans mor, der modtog sin søn i delvist vådt, delvist stivfrosset tøj.

Nogle dage efter kom fru Iversen ud til min mor – de kendte i øvrigt hinanden godt – og medbragte en dåse med hjemmebagte småkager som tak for redningsdåden! Der var ikke tale om Carnegiefondens festivitas og belønning for druknendes redning, men jeg må da også erkende, at mit »mod« og min »livsfare« ved redningsdåden nok også lå i underkanten af det belønningsværdige. – I øvrigt var sådan en samling hjemmebagte kager også i en noget højere kurs i disse krigstider end i dag!

Nogle borgere fik øgenavne

Jeg er kommet til at fundere over, hvorfor vi i Thisted – også i min barndom – udstyrede mange borgere i byen med betegnelser, kælenavne, øgenavne eller hvad man nu skal kalde fænomenet. Nogle gæster fra andre dele af landet, især Københavnsområdet, hvor jeg har »huseret«, siden jeg forlod Thisted i 1943, har moret og undret sig over denne skik.

Jeg har prøvet at skærpe hukommelsen om dette fænomen. Hvem var det, der fik navnene? Var det ondskabsfuldt eller sårende? Var det et interessant kulturhistorisk bidrag til at forstå folkesjælen i vor hyggelige by? Var det en rammende identifikation – eller et supplement til personligheden?

Det er svært at afgøre, hvad denne dobbelte navngivning skyldes, og hvem der finder på at tilføje noget til en person med eget dåbsnavn fra fødselen. Der synes ikke at være noget nedvurderende eller diskriminerende ved skikken. Alle kan rammes, store som små, rige som fattige, lokale personer som indvandrere, alle slags fag og beskæftigelser, unge og gamle. Jeg kan ikke opstille et register eller en oversigt over navne og personer,

men på stående fod kan jeg komme i tanker om en række tilnavne, som jeg tror mange i Thisted i dag kan supplere med yderligere eksempler. Dem, jeg umiddelbart husker, er »Hakkelsmads«, »Kræn Skulder«, »Den døde Slagter«, »Bag mi' Røv«, »Bonde Niels«, »Den hvide Mand«, »Krikbusse«, »Kløj og Smut«, »æ Jernbager«, »æ Tørk« (tyrken), »Valdemar Sommerlue«, »Pølsekaj«, »Tangobarbereren«, »Sparebøssen«, »Jens Bøf«, »Røde Ingvard«, »Jens Futsko«, »Whisky Bob«, »Harald Halvtolv«, »Geden«, »Kræn Spyt« og »Andreas Tysker«. – Ja, alle kan føje til i dag, og nogle kan huske og genkende de eksempler, jeg har nævnt og som måske vil vise sig at være ufuldkommen allerede næste år. Men det giver da lidt kolorit over det, der blot hedder købstadens befolkning.

Det var så et bidrag fra en gammel Thisted-dreng til årets udgave af Historisk Årbog. – Jeg er mere end nogensinde tidligere klar over, at det stadig er *min* by og *mit* land, der ligger derovre.

Helge Hjortdal

Født i 1927. Cand. jur. 1954. Sekr. i statsministeriet. Ministersekr. 1956-64. Kontorchef i statsministeriet 1964-66. Bureauchef i folketinget 1966-90. Direktør smst. 1990-94.